NEMIS VA O‘ZBEK YURIDIK MATBUOT TILIDA YURIDIK TERMINLARNING QO‘LLANILISH XUSUSIYATLARI

Baxriddinova Muyassarxon Raximovna,
TDYU, xorijiy tillar sho‘basi dotsenti, f.f.f.d
bumuyassar@gmail.com
ORCID 0000-0002-1406-1782

Xusnidaxon Karimova Xayrulla qizi
Toshkent davlat yuridik universiteti
Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti talabasi
xusnidakarimova663@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezisda nemis va o‘zbek yuridik matbuot tilida qo‘llaniladigan yuridik terminlarning lingvistik xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida terminlarning shakllanishi, matbuotdagi funksiyasi hamda huquqiy axborotni ommaga yetkazishdagi o‘rni o‘rganildi. Nemis yuridik matbuotida qo‘shma terminlarning, o‘zbek yuridik matbuotida esa izohli va analitik terminlarning ustunligi aniqlandi.

Kalit so‘zlar. *yuridik matbuot tili, yuridik terminologiya, nemis tili, o‘zbek tili, qiyosiy tilshunoslik, huquqiy diskurs, termin, huquqiy axborot.*

ASOSIY QISM

Yuridik matbuot tili huquqiy bilimlarni ommaga yetkazishda muhim kommunikativ vosita hisoblanadi. Ushbu uslub huquqiy va publitsistik uslublarning uyg‘unlashuvi natijasida shakllanib, qonunlar, sud qarorlari hamda huquqiy islohotlar haqida ma’lumot berishga xizmat qiladi. Yuridik matbuot tilining asosiy xususiyati aniqlik, mantiqiylik va terminologik barqarorlikdan iborat.

Nemis va o‘zbek yuridik matbuot tillarini qiyosiy o‘rganish terminologik tizimlarning o‘ziga xos jihatlarini aniqlash imkonini beradi. Nemis yuridik matbuotida terminlar asosan qo‘shma so‘zlar orqali hosil qilinadi. Masalan, *Rechtsstaat* (huquqiy davlat), *Verfassungsgericht* (konstitutsiyaviy sud), *Strafverfahren* (jinoyat protsessi) kabi birliklar huquqiy tushunchalarni ixcham va aniq ifodalashga xizmat qiladi.

O‘zbek yuridik matbuotida esa terminlar ko‘pincha so‘z birikmalari shaklida uchraydi: “huquqiy davlat”, “konstitutsiyaviy sud”, “jinoyat protsessi”, “ma’lumotlarni himoya qilish” va boshqalar. Bunday shakllar huquqiy tushunchalarning keng kitobxonlar tomonidan osonroq anglanishini ta’minlaydi.

Qiyosiy tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, nemis yuridik matbuotida terminologik ixchamlik va rasmiylik yuqori darajada namoyon bo‘lsa, o‘zbek yuridik matbuotida tushunarlilik va izohlash tamoyili ustunlik qiladi. Har ikkala tilning yuridik matbuotida terminlar huquqiy axborotning aniqligi va ishonchliligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Yuridik terminlarning kommunikativ va funksional

ahamiyati

Yuridik matbuot tilida terminlar nafaqat huquqiy tushunchalarni ifodalash, balki huquqiy axborotni jamiyatga aniq va tushunarli tarzda yetkazish vazifasini ham bajaradi. Shu sababli terminlarning to‘g‘ri va o‘rinli qo‘llanilishi yuridik matnning sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Nemis yuridik matbuotida terminlar ko‘proq mutaxassislar va huquq sohasi vakillariga mo‘ljallangan bo‘lib, ularda rasmiylik va aniqlik ustuvor ahamiyat kasb etadi. Masalan, *Rechtsprechung* (sud amaliyoti), *Gesetzgebung* (qonunchilik jarayoni), *Grundgesetz* (asosiy qonun) kabi terminlar huquqiy matnlarda keng qo‘llaniladi va qo‘shimcha izoh talab qilmaydi.

O‘zbek yuridik matbuotida esa huquqiy axborotni keng kitobxonlar ommasiga yetkazish maqsadida terminlarning soddaroq va tushunarli shakllaridan foydalanish kuzatiladi. Ayrim hollarda terminlarning mazmuni izohlanadi yoki ular bilan birga sharhlovchi birliklar qo‘llanadi. Bu esa fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish hamda huquqiy madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, zamonaviy yuridik matbuotda xalqaro huquqiy terminlarning qo‘llanishi tobora kengayib bormoqda. “Demokratiya”, “ombudsman”, “ratsifikatsiya”, “parlament”, “konstitutsiya” kabi terminlar nemis va o‘zbek yuridik matbuotida faol qo‘llanilib, huquqiy diskursning xalqaro xarakter kasb etayotganini ko‘rsatadi. Biroq ushbu terminlarning qo‘llanish chastotasi va uslubiy xususiyatlari har bir tilning milliy huquqiy an’analari bilan belgilanadi.

XULOSA

Nemis va o‘zbek yuridik matbuot tilidagi terminologik birliklar o‘z vazifasiga ko‘ra o‘xshash bo‘lsada, ularning ifodalanish usullarida sezilarli farqlar mavjud. Nemis tilida qo‘shma terminlar, o‘zbek tilida esa analitik va izohli terminlar ustunlik qiladi. Bu holat har bir tilning grammatik va uslubiy xususiyatlari bilan bog‘liq bo‘lib, yuridik tarjima va qiyosiy tilshunoslik tadqiqotlari uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Busse D. *Recht als Sprache*. Berlin, 2019.
2. Arntz R., Picht H. *Einführung in die Terminologiearbeit*. Hildesheim, 2014.
3. Mahmudov N. *Til va terminologiya masalalari*. Toshkent, 2021.
4. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Toshkent, 2023.
5. The lexicographical aspects of legal terms in german and uzbek languages
BM Rahimovna Oriental Art and Culture, 143-146